

ПРОГРАМИ
за работа с деца и семейства,
Център за обществена подкрепа

2019 г.
гр. Велико Търново

Съдържание:

1. Програма „Реинтеграция на деца в биологичното семейство“2 стр.
2. Програма „Превенция на извеждането на деца от биологичното им семейство и настаняването им в алтернативна грижа“7 стр.
3. Програма "Подкрепа на осиновяването"11 стр.
4. Програма "Превенция на насилието. Работа с деца, жертви на насилие и техните семейства"16 стр.
5. Програма " Семейства и деца в раздяла, развод и конфликт за родителски права"21 стр.
6. Програма „Индивидуална и групова работа с деца и младежи, настанени в резидентна или приемна грижа“25 стр.
7. Програма „Семейно консултиране и подкрепа“31 стр.
8. Програма "Работа с деца с трудно или отклоняващо се поведение" ..33 стр.

Програма

„Реинтеграция на деца в биологичното семейство“

Връщането на децата в биологичното семейство е цялостен процес, насочен към формиране на позитивен образ на родното семейство, на положителна мотивация у детето и неговите родители за възстановяване на отношенията между родители и деца, към оценяване възможностите на родителите да изпълняват родителските си задължения и към създаване на условия за връщане на децата в семейството.

Цел на програмата:

- Да се осигури връщането на деца, настанени в резидентни услуги или приемни семейства в биологичното/разширеното им семейство
- Защитаване правата и интересите на детето по отношение отглеждането и възпитанието му в биологичното семейство
- Възстановяване и развитие на позитивни детско-родителски отношения
- Корекция на родителското поведение и отношение към децата

Целеви групи:

- Децата, настанени в резидентни услуги или приемни семейства
- Семейства на деца, които се отглеждат в резидентни услуги или в приемни семейства, включително и членовете на разширеното семейство
- Децата и техните семейства в слединтеграционния период

Задачи на програмата:

- Да се промени жизнената ситуация в семейството, довела до извеждане на децата
- Родителите да развият социални навици и умения за позитивно общуване с децата си
- Родителите да изградят социални компетенции и способности за самостоятелно преодоляване на житейските трудности и проблеми
- Да се подготвят децата за връщане в семейството
- Да се окаже подкрепа на семейството за предотвратяване на рецидиви и последващо извеждане на детето от семейната среда

Форми на работа:

- Провеждане на психодиагностика
- Консултиране
- По възможност – провеждане на социално-психологически тренинги
- Подкрепа и придружаване на родители и членове на разширеното семейство

Съдържание на програмата:

Програмата е разработена в две основни части:

- Работа с деца и родители в прединтеграционния период
- Работа с деца и родители в слединтеграционния период

Дейности в прединтеграционния период:

I. Директна работа с детето:

1. Предоставяне възможност на детето да изразява чувства и емоции, свързани с биологичното семейство след извеждане от семейната му среда
2. Използване на различни техники за преодоляване на психотравмата от раздялата с родителите и напускане на познатата среда:
 - ролеви игри,
 - съставяне на приказки с история близка до тяхната
 - изречения с недовършен край
 - написване на писмо до родителите
 - рисувателни техники
3. Запознаване на детето с процеса на реинтеграция и необходимите условия за осъществяването ѝ
4. Провеждане на разговори, дискусии, използване на рисувателни техники, съставяне на родословно дърво, на книжка/албум за семейството, запознаване със семейните традиции, ценности, празници и др., чрез които детето да изгради позитивен образ за биологичното си семейство.
5. Запознаване на детето с ролите в семейството, с функциите и задълженията на всеки от членовете му и с взаимоотношенията помежду им - чрез разговори, дискусии, обсъждане на приказки и различни художествени произведения.
6. Придружаване на детето и оказване на подкрепа за улесняване на общуването при провеждане на срещи с родителите.
7. Предоставяне възможност на детето и оказване на подкрепа за изграждане на реалистични очаквания за живота му в семейството.
8. Проследяване емоционалното състояние на детето преди и след гостуване в семейството, обсъждане на впечатленията му.
9. Обмен на информация със специалистите от резидентния тип услуга /ЦНСТ/ или с приемните родители относно емоционалното състояние и поведението на детето.

II. Директна работа с родителите

- 1. Консултиране и оказване на подкрепа на семейството за осъзнаване последиците от институционализацията/извеждането върху развитието на детето**
- 2. Осъществяване на посредничество на семейството за разрешаване на въпроси, свързани с подобряване на битовите условия:**
 - Мотивиране на родителите за осъществяване на ремонтни дейности при нужда;
 - Подобряване на битовата и лична хигиена – запознаване с различните препарати за почистване и начина за ползването им, смяна на спално бельо, къпане, запознаване с болестите на мръсните ръце, обсъждане начина, по който изглеждаме за възприемане от околните, обезпаразитяване и др.;
 - Поставяне на практически задачи за ежедневно хигиенизиране на помещенията и проследяване на изпълнението им;
- 3. Консултиране на родителите за разрешаване на въпроси, свързани с търсене и намиране на работа и изграждане на умения за бюджетиране:**
 - Провеждане на разговори за необходимостта от постоянни трудови доходи на семейството;
 - Запознаване с функциите и ролята на Д БТ, условията и реда за ползване на услугите, които предлагат;
 - Оказване на съдействие за регистрация в Д БТ;
 - Информирание какво представлява активно търсещ работа;
 - Запознаване с начините за търсене и намиране на работа;
 - Посредничество и съдействие пред работодатели;
 - Ролеви проигравания: Как да се представя по време на интервю за работа;
 - Запознаване с правата и задълженията на работник и работодател;
 - Оказване на техническа подкрепа при изготвяне на комплект документи за кандидатстване за работа;
 - Съвместно изработване на примерен седмичен/месечен план за разумно планиране, организиране и изразходване на финансовите средства;
 - Обсъждане на приоритетни и неприоритетни разходи.
- 4. Консултиране на родителите относно необходимостта от задоволяване на здравните потребности на детето:**
 - Посредничество за избиране на личен лекар;
 - Насочване към необходимостта от провеждане на профилактични прегледи и имунизации;
 - Спазване на лекарските предписания;

- Информирание за възможността за оказване на навременна медицинска помощ, дори в случай, че лицето не е здравно осигурено, чрез посещение и преглед в „Спешна помощ“;
- 5. Консултиране на родителите относно важноста да осигуряват сигурна и безопасна среда за детето:**
- Обсъждане начините за обезопасяване на дома;
 - Консултиране относно рисковете, които съществуват за детето, оставено без надзор от възрастен;
 - Запознаване с видовете насилие и влиянието им върху развитието на детето ;
 - Даване на насоки, свързани с предприемане на мерки за недопускане на насилие;
 - Информирание на родителите относно влиянието на нарушените взаимоотношения между тях върху психичното и емоционалното състояние на детето;
 - Запознаване с различните стилове на родителстване и отражението им върху детето;
 - Наблюдение и оценяване степента на родителска отговорност за сигурността на детето;
- 6. Консултиране на родителите за задоволяване на емоционалните и образователни потребности на детето:**
- Запознаване на родителите с емоционалните потребности на децата в отделните възрасти;
 - Съветване на родителите за съхраняване на емоционалния контакт с детето и използване на вербални и невербални начини за изразяване на отношението към него;
 - Провеждане на дискусии, съветване, насочване към извършване на съвместни дейности /родители и деца/ - четене на букви и цифри, разпознаване на цветовата гама, моделиране, изрязване, оцветяване, четене на приказки, подкрепа на детето да възпроизвежда съдържанието им и др.;
 - Консултиране на родителите относно нуждата детето да посещава детска градина и училище;
 - Оказване на съдействие и посредничество за записване на детето в детска градина и училище;
 - Предоставяне на информация за подходящите учебни заведения и запознаване с реда и условията за записване;
 - Оказване на техническа подкрепа при попълване и подаване на документи.
- 7. Консултиране на родителите относно тяхната отговорност за отглеждането и възпитанието на децата:**

- Запознаване с родителските отговорности – лична отговорност, отговорност за изграждане на взаимоотношенията родител-дете, отговорност за здравето и благополучието на детето;
- Провеждане на разговори, чрез които родителите да осъзнаят необходимостта от изслушване и зачитане мнението на детето;
- Обсъждане на казуси и провеждане на практически упражнения за развиване уменията на родителите за използване на аз-послания и на методите за активно слушане;
- Запознаване със стиловете на родителстване и влиянието им за оформяне на детето им като личност;
- Даване на примери и провеждане на ролеви проигравания, чрез които родителите да се научат да въвеждат правила и да следят за изпълнението им, както и да поощряват детето, да го стимулират и да развиват ресурсите му;
- Консултиране на родителите по какъв начин да поставят граници на допустимост в желанията, думите и действията на детето;
- Обсъждане на казуси и провеждане на разговори, чрез които родителите да изградят умения за даване на напътствия и поставяне на ограничения в поведението на детето;
- Съветване на родителите и провеждане на дискусии за демонстриране на подходящ модел на поведение, служещ за пример;
- Обсъждане на конкретни казуси и търсене на алтернативи за конструктивно справяне с конфликти в семейна среда;
- Насочване на родителите към оценяване на получената подкрепа от страна на разширеното семейство;
- Оказване съдействие на родителите при осъществяване на срещите с детето и улесняване на общуването помежду им.¹

Дейности в слединтеграционния период:

- Оказване подкрепа на детето и неговите родители за подобряване на общуването и взаимоотношенията помежду им;
- Осъществяване на домашни посещения за проследяване адаптацията на детето в семейната среда и за спазването на родителските задължения;
- Информиране, консултиране и насочване на семейството към ползването на адекватни услуги в общността с оглед по-добро задоволяване потребностите на детето;
- Консултиране на родителите и оказване на подкрепа за задоволяване образователните потребности на детето – редовно да осигуряват присъствието на децата в детска градина и училище, да следят за добрия им външен вид и здравословно състояние.

¹*Проследяването на срещите между децата и родителите се осъществява единствено, когато са на територията на града*

Очаквани резултати от изпълнение на програмата:

- Връщане на деца, настанени в резидентни услуги или приемни семейства в биологичното/разширеното им семейство.
- Защитени са правата и интересите на детето по отношение отглеждането и възпитанието му в биологичното семейство.
- Възстановени са и са развити позитивни детско-родителски отношения
- Променено е родителското поведение и отношение към детето.

Програма

„Превенция на извеждането на деца от биологичното им семейство и настаняването им в алтернативна грижа“

„Като се има предвид, че семейството е основната клетка на обществото и естествената среда за израстването, благосъстоянието и закрилата на децата, усилията трябва да се насочат предимно към възможността детето да остане под грижата на родителите си или да се върне при тях, а когато това е уместно, да остане при други близки от семейството“. Насоки за алтернативна грижа за деца. Рамка на ООН, 2009

Цел на програмата:

Предотвратяване на извеждането и раздялата на децата и техните родители

Целеви групи:

- Непълнолетни бременни/ майки и техните семейства;
- Семейства (родители, членове на разширеното семейство), които имат трудности в осигуряване на необходимите условия за израстване на децата, осигуряване на базовите им потребности, посрещане на образователни и здравни потребности, поставяне на граници, безопасност и др.;
- Деца/младежи с трудно или високорисково поведение;
- Многодетни семейства, семейства от високо рискови общности, при които вече има изоставяне на дете.

Задачи на програмата:

- Да се промени жизнената ситуация в семейството, която поставя детето в риск от извеждане;

- Родителите да развият социални навици и умения за позитивно общуване с децата си;
- Родителите да изградят социални компетенции и способности за самостоятелно преодоляване на житейските трудности и проблеми;

Форми на работа:

- Социално консултиране;
- Подкрепа и придружаване на деца, родители и членове на разширеното семейство до различни институции, лични лекари, за попълване на документи и др.;
- Наблюдение и проучване.

Съдържание на програмата:

Дейности, насочени към семейства в риск от извеждане на детето:

- 1. Консултиране на родителите относно последиците от изоставяне на детето и влиянието му върху неговото развитие.**
- 2. Запознаване на родителите с потребностите на детето - хранене, здравословен режим, хигиена, здраве, сигурност, образование и т.н.**
- 3. Информирание и консултиране на родителите относно образователните потребности на детето в зависимост от възрастта му и значението им за развитието му:**
 - Провеждане на дискусии, съветване, насочване към извършване на съвместни дейности /родители и деца/ - четене на букви и цифри, разпознаване на цветовата гама, моделиране, изрязване, оцветяване, четене на приказки, подкрепа на детето да възпроизвежда съдържанието им и др.;
 - Консултиране относно важноста детето да посещава детско заведение или училище;
 - Информирание за подходящите учебни заведения и запознаване с реда и условията за записване.
- 4. Социално консултиране на родителите за задоволяване на емоционалните потребности на детето, което включва, но не се ограничава до:**
 - Запознаване на родителите с емоционалните потребности на децата в отделните възрасти;
 - Насоки за съхраняване на емоционалния контакт с детето и използване на вербални и невербални начини за изразяване на отношението към него.
- 5. Консултиране на родителите за важноста от осигуряване на сигурна и безопасна среда за детето, което включва, но не се ограничава до:**
 - начини за обезопасяване на дома;
 - рискове, които съществуват за детето, оставено без надзор от възрастен;

- видове насилие и влиянието им върху развитието на детето. Даване на насоки, свързани с предприемане на мерки за недопускане на насилие;
- влияние на нарушените взаимоотношения между родителите върху психичното и емоционалното състояние на детето;
- различни стилове на родителстване и отражението им върху детето;
- наблюдение и оценяване степента на родителска отговорност за сигурността на детето и за изпълнението на даваните съвети.

6. Консултиране на родителите относно тяхната отговорност за отглеждането и възпитанието на децата:

- Подпомагане на родителите за изграждане на умения за независимост и самостоятелно справяне – лично развитие;
- Запознаване с родителските отговорности – лична отговорност, отговорност за изграждане на взаимоотношенията родител-дете, отговорност за здравето и благополучието на детето;
- За запознаване с процедурата за припознаване на новороденото дете;
- Оказване на посредничество за подобряване на взаимоотношенията и връзките в семейството – с бащата на бебето, с членовете на разширеното семейство, подкрепяща среда;
- За осъзнаване на необходимостта от изслушване и зачитане мнението на детето. Обсъждане на казуси и провеждане на практически упражнения за развиване уменията на родителите за използване на аз-послания и на методите за активно слушане;
- Запознаване със стиловете на родителстване и влиянието им за оформяне на детето им като личност;
- За подходите при поставяне на граници в зависимост от възрастта на детето, на допустимост в желанията, думите и действията на детето. Обсъждане на казуси и провеждане на разговори, чрез които родителите да изградят умения за даване на напътствия и поставяне на ограничения в поведението на детето. Даване на примери и провеждане на ролеви проигравания, чрез които родителите да се научат да въвеждат правила и да следят за изпълнението им, както и да поощряват детето, да го стимулират и да развиват ресурсите му;
- За подходящи модели на поведение на родителите, като пример за подражание за детето. Обсъждане на конкретни казуси и търсене на алтернативи за конструктивно справяне с конфликти в семейна среда.

7. Практическа подкрепа - онагледяване на дейности/разрешаване на въпроси, свързани с подобряване на битовите условия:

- Подобряване на битовата и лична хигиена – запознаване с различните препарати за почистване и начина за ползването им, смяна на спално бельо, къпане, запознаване с болестите на мръсните ръце, обсъждане начина, по който изглеждаме за възприемане от околните, обезпаразитяване и др.;
- Поставяне на практически задачи за ежедневно хигиенизиране на помещенията и проследяване на изпълнението им;
- Придружаване, оказване на съдействие при търсене и намиране на жилище.

8. Консултиране и/или придружаване на родителите за разрешаване на въпроси, свързани с търсене и намиране на работа и изграждане на умения за бюджетиране:

- Провеждане на разговори за необходимостта от постоянни трудови доходи на семейството;
- Запознаване с функциите и ролята на ДБТ, условията и реда за ползване на услугите, които предлагат;
- Запознаване с правата и задълженията на работник и работодател;
- Информирание какво представлява активно търсещ работа и запознаване с начините за търсене и намиране на работа. Ролеви проигравания: Как да се представя по време на интервю за работа;
- Съвместно изработване на примерен седмичен/месечен план за разумно планиране, организиране и изразходване на финансовите средства;
- Обсъждане на приоритетни и неприоритетни разходи.

9. Индивидуални сесии за семейно планиране

Целта на дейността е да предостави информация, консултиране и обучение в областта на репродуктивното здраве, методите за контрацепция, болестите, предавани по полов път и семейното планиране. Дейността се подпомага и от разработени и разпространени подходящи информационни и учебни материали и контрацептивни средства, които се предоставят на семействата по време на срещите.

10. Оказване на съдействие, посредничество/придружаване за:

- ✓ стартиране на процедура за припознаване на дете;
- ✓ за записване на дете в детско заведение или училище;
- ✓ техническа подкрепа при изготвяне на документи за кандидатстване за работа; за постъпване на детето в детско заведение или училище;
- ✓ регистрация в Бюрото по труда;
- ✓ съдействие пред работодатели.

Дейности насочени към непълнолетни бременни/майки:

I. Информирание и консултиране на бременната непълнолетна за:

- правата на бременната и възможната социална подкрепа от държавата;
- протичането на бременността и промени, настъпващи в организма на жената;
- подготовката за раждането – разходки, упражнения, дишане и процес на раждане;
- за отговорно отношение към бременността - спазване на лична хигиена, здравословно хранене, тютюнопушене, алкохол, изследвания по време на бременността и др;
- за придобиване на различни умения за самостоятелен живот;

- формиране на родителски умения, като тази дейност включва и двамата родители;
- II. **Подкрепа на непълнолетната бременна и младата майка с оглед предотвратяване на изоставянето на детето;**
- III. **Проследяване на грижите за детето на място в дома и консултиране относно:**
 - Хранене и режим на детето;
 - Видовете привързаност и значението им за развитието на детето;
 - Стимулиране на развитието;
 - Задоволяване на здравните потребности;
- IV. **Работа с членовете на разширеното семейство в подкрепа на непълнолетната бременна и майка;**

Очаквани резултати от изпълнение на програмата:

- Преодоляване на риска от извеждане на детето от семейството му.
- Повишаване на родителския капацитет и придобиване на умения за добро родителстване - полагане на грижа, съобразена с развитието на детето, стимулиране на развитието на детето, поставяне на граници, позитивно възпитание и др.
- Справяне на родителите със задълженията по поддържане на дома, бюджетиране, управление на времето и др.

Програма **"Подкрепа на осиновяването"**

Цели на програмата:

- Подготовка на децата за осиновяване и за живот в семейна среда;
- Подготовка на кандидат-осиновителите за успешно осиновяване;
- Оказване на помощ и подкрепа на осинобителите за създаване на оптимални условия за възпитание и развитие на детето;
- Подкрепа на детето и новите му родители за справяне с проблемите след осиновяването.

Целеви групи:

- Деца, настанени в резидентен тип услуги и/или в приемни семейства, на които им предстои осиновяване;
- Кандидат-осинобителите;
- Осинобителите и осинобителите им деца.

Съдържание на програмата:

Програмата за работа по подкрепа на осиновяването е разработена в три основни части:

- Подготовка на децата за осиновяване;
- Подготовка на кандидат-осиновители;
- Подкрепа на деца и родители в следосиновителния период.

Подготовка на дете за осиновяване

Целева група:

Деца, на които предстои или вече са вписани в регистрите на децата, които могат да бъдат осиновени при условията на пълно осиновяване от лица с обичайно местопребиваване в страната и в чужбина. Най-често това са деца, преживели множество травматични събития - лоша грижа, насилие и negliжиране в семейството, поредица от раздели и загуби. Това нарушава способността им да изграждат нови връзки и отношения на доверие и привързаност, а всяка промяна се преживява от тях като загуба, пораждаща страх и несигурност.

Поради тези специфични характеристики на целевата група, подготовката на детето за осиновяване е от съществено значение за успешното протичане на осиновителния процес.

Цели:

Детето да разбере, че осиновяването е проект за бъдещето, който предлага стабилност, сигурност и подобряване на начина му на живот, както и да подобри възможностите му за изграждане на връзка с кандидат-осиновителното семейство.

Задачи:

- Да осигури приемственост между различните фази на живота на детето;
- Да се избегнат допълнителни травми и болезнена раздяла;
- Да се подготви срещата на детето със семейството на неговите осиновители;
- Да се интегрира детето в качествено нови отношения със семейството на осиновителите, които да бъдат удовлетворителни за него;
- Да се гарантира плавен преход към дома и семейството на осиновителите;
- Да се избегне неуспешното осиновяване.

Времетраене

Времетраенето на подготовката на детето за осиновяване е индивидуално и зависи от възрастта на детето и от неговите специфични характеристики и потребности. Особено внимание, продължителна и интензивна работа изискват деца, които имат неизяснени и неотработени отношения с биологичното семейство, деца с проблемно поведение и деца, които са преживели отхвърляне от кандидат - осиновители или разсиновяване.

Работата се провежда в ЦОП, а не в мястото, където детето живее /ЦНСТ или дома на приемното семейство/.

Дейности:

Работата по подготовка на детето за осиновяване започва, когато в неговия план за действие се залага цел осиновяване, и продължава с по-голяма интензивност след вписването му в регистъра за осиновяване. Основната цел на този етап е детето да придобие позитивна нагласа към процеса на осиновяване. Осъществяват се следните дейности:

- информиране и консултиране по подходящ за възрастта и степента на разбиране на детето начин за същността на осиновяването и за последиците, които ще настъпят от него;
- психологическо консултиране, насочено към опознаване и приемане на своето минало;
- работа по личната история – изработване на „Книга на живота“;
- психологическо консултиране с цел детето да осъзнае, че не е възможно да живее както преди и да преработи скръбта си за всичко, което оставя зад себе си /животът в родното семейство, надеждата да се върне отново в него, животът в приемното семейство или в резидентната услуга/;
- подкрепа на детето да изрази своето мнение по отношение на осиновяването и очакванията си за осиновителното семейство;
- предоставяне на пространство за споделяне на емоциите, породени от перспективата за осиновяване /страхове, надежди/ и възможност за безопасно разтоварване от негативни емоции и чувства.

На втория етап, който започва след като е определен подходящ осиновяващ за детето, се осъществяват:

- информиране на детето по подходящ начин за определеното семейство осиновители;
- консултиране за създаване на реалистична позитивна представа за бъдещото семейство и за мястото на детето в него;
- предоставяне на пространство за изразяване на емоции, породени от перспективата за нов живот и ново семейство;
- в случай на изразени страхове – изясняване на причините за страховете и психологическа подкрепа за преодоляването им;
- подготовка на детето за провеждане на първа среща със семейството;
- подкрепа на детето по време и след провеждане на срещите със семейството;
- подкрепа на детето за изграждане на първоначални връзки със семейството чрез обмен на писма, снимки, предмети и др.;
- консултиране на обгрижващите лица /приемни родители, възпитатели в резидентната услуга/ как да подпомогнат подготовката на детето за предстоящото осиновяване.

Подготовка на кандидат-осиновители

Целева група – кандидат-осиновители /семейства, които обмислят да осиновят дете; семейства, които са в процес на проучване на годността им да бъдат осиновители; одобрени семейства, вписани в регистъра на кандидат-осиновители.

Цели:

Да се намалят рисковете от неуспешно осиновяване, като се помогне на кандидат осиновителите:

- да разберат по-добре значението на осиновяването като мярка за закрила на детето;
- да получат точна информация относно положението и характеристиките на децата за осиновяване;
- да осъзнаят своята лична мотивация за осиновяването;
- да опознаят реалностите и предизвикателствата, пред които са изправени осиновителите;
- да бъдат подготвени за промяната в динамиката на семейните им отношения;
- да осъзнаят необходимостта и правото на детето да познава корените си, да имат позитивно отношение към миналото на детето и неговия произход, да приемат детето такова каквото е;
- да се повиши чувствителността на кандидат-осиновителите към проблемите свързани с насилието и да се подготвят за адекватно реагиране при разпознаване белезите на преживяно насилие от детето;
- да получат първоначална подготовка, която ще им помогне да посрещнат детето и адекватно да се грижат за него.

Дейности:

1. Обучение на кандидати за осиновители

Съдържание на обучението

Обучението на кандидат-осиновители се провежда съобразно утвърдената от МТСП Програма за обучение на осиновяващи при условията на пълно осиновяване.

Организация и методи обучението:

Обучението се провежда групово. Само в редки изключения се допуска индивидуалното му провеждане.

Предварително с всяко семейство се провежда индивидуална консултация, в която се изследват предварителните им очаквания и се запознават с целите и начина на провеждане на обучението.

Продължителността на обучението е 50 учебни часа, като разпределението им във времето е гъвкаво и се договаря с всяка група. Съдържанието му се разпределя в 6-7 модула с продължителност по 7-8 часа.

В края на обучението участниците попълват въпросник за обратна връзка. На всеки успешно преминал обучението се издава сертификат. Изготвя се социален доклад до ОЗД, в който се описват проведените обучителни модули по дни, отношението на кандидат-осиновителите към поставените теми по време на обучението, нагласите и очакванията им към ролята на осиновител. Формулират се основните ресурси и трудности на кандидатите, свързани с техните нагласи и очаквания, както и заключение и препоръки относно резултатите от обучението.

Методи на обучение

Обучението се организира чрез активни методи за обучение на възрастни: ролеви игри, презентации, дискусии, анализ на казуси, работа в малки групи, видеоматериали.

2. Информирание и консултиране на кандидат осиновители по въпроси, възникващи преди осиновяването.

Подкрепа на деца и родители в следосиновителния период

Цел: Подкрепа на осиновените деца и осиновителите за справяне с проблемите след осиновяване на дете.

Целеви групи: Децата и осиновителите в следосиновителния период.

Дейности, насочени към осиновителите:

- Консултиране в процеса на адаптационния период за установяване на значима връзка с децата и адаптиране към променящите се роли в семейството;
- Консултиране и подкрепа на осиновителите за справяне със сложна и трудна информация за децата /свързана с личната история и биологичното семейство/;
- Информирание, консултиране, насочване към ползването на адекватни услуги в общността с оглед по-добро задоволяване потребностите на детето;
- Консултиране за справяне с възникнали емоционални и поведенчески проблеми на децата след осиновяването;
- Изграждане на подкрепяща мрежа от семейства на осиновители в общността.

Дейности, насочени към осиновените деца:

Директна работа с децата /консултиране, ролеви игри, рисувателни и др. техники/, насочена към:

- подкрепа при развитие на тяхната идентичност;
- подкрепа по отношение загубите, които преживяват в процеса на осиновяване, трудности в адаптацията и др.;
- подпомагане на детето да разбере собствената си жизнена история, включително и тази на биологичното си семейство, след предварително договаряне от страна на осиновителите;
- подкрепа за изграждане на доверителни отношения с родителите-осиновители и другите деца в семейството, ако има такива.

Очаквани резултати от изпълнение на програмата

- Децата са подготвени за осиновяване и за живот в семейна среда;
- Кандидат-осиновителите са подготвени за успешно осиновяване;
- Осиновителите са подкрепени в създаването на оптимални условия за възпитание и развитие на детето;
- Детето и новите му родители са подкрепени в справянето с проблемите след осиновяването.

Програма

"Превенция на насилието. Работа с деца, жертви на насилие и техните семейства"

Насилието върху деца е проблем, който засяга функционирането на общността, семейството и индивида. Децата често стават жертва на насилие, поради своята незрялост и неопитност. Задължение на родителите/на лицата, които полагат грижи за децата, на институциите е да гарантират спазването на правата им и да съдействат за осигуряване на децата на закрила с оглед създаване на сигурна и защитена среда, в която децата да се развиват според своите възможности и индивидуални потребности.

В днешната действителност насилието във всичките му форми е част от заобикалящия ни свят. За това и основните насоки на работа в ЦОП са свързани с интервенции в две основни направления на работа: превенция на насилието и подкрепа на деца, жертва на насилие и техните семейства.

Дефиниции, които са взети предвид при разработване на програмата

В българското законодателство определение на понятието „насилие“ е дадено в § 1 от Допълнителните разпоредби на Правилника за прилагане на Закона за закрила на детето. По смисъла на правилника: 1. "Насилие" над дете е всеки акт на физическо, психическо или сексуално насилие, пренебрегване, търговска или друга

експлоатация, водеща до действителна или вероятна вреда върху здравето, живота, развитието или достойнството на детето, което може да се осъществява в семейна, училищна и социална среда.

В Закона за защита от домашно насилие в чл. 2, ал. 1 домашното насилие е определено като всеки акт на физическо, сексуално, психическо, емоционално или икономическо насилие, както и опитът за такова насилие, принудителното ограничаване на личния живот, личната свобода и личните права, извършени спрямо лица, които се намират в родствена връзка, които са или са били в семейна връзка или във фактическо съпружеско съжителство.". В чл. 2, ал. 2 е визирано, че „За психическо и емоционално насилие върху дете се смята и всяко домашно насилие, извършено в негово присъствие.“.

В програмата са включени дейности по първична, вторична и третична превенция:

1. *Първичната превенция* цели да предотврати насилието над деца.
2. *Вторичната превенция* адресира рисковете за възникване на насилие над дете сред конкретни групи от населението преди то да се случи.
3. *Третичната превенция* цели да предотврати повторното насилие над деца в семейства, където то вече се е случило.

Цели на програмата:

- Предотвратяване на насилието над деца;
- Своевременно идентифициране на риск от насилие над дете от високорискови в това отношение семейства;
- Осигуряване на своевременна подкрепа на деца за защита от насилие и за справяне с травмата от преживяно насилие във всичките му форми.

Целеви групи:

1. Широката общественост, вкл. деца в общността;
2. Семейства/родители в риск от насилие над децата;
3. Деца, жертви на различни форми на насилие /физическо, сексуално, психическо, дигитално, училищен тормоз, икономическо, трафик и експлоатация/;
4. Родители на деца, пострадали от насилие;
5. Родители - насилници или склонни към агресия.

Дейности:

1. По първична превенция:

1. Провеждане на информационни кампании, насочени към широката общественост, с цел сенсибилизация към проблема (кръгли маси, конференции, публикации в средствата за масово осведомяване, дигитални).

2. Провеждане на информационни кампании, насочени към самите деца, с цел познаване на правата на детето, запознаване с явлението „насилие във всичките му форми“ , институциите, които могат да окажат подкрепа при насилие над дете
3. Провеждане на програми за групова работа по правата на детето и превенция на насилието. Център за обществена подкрепа провежда тренингови занятия с класове от учебните заведения на територията на Община Велико Търново по заявка на Директорите и/или класен ръководител при случаи на насилие, училищен тормоз или агресивно поведение. Тренинговите занятия се провеждат минимум в три сесии съобразно дефинираната проблематика на класа. В работата с децата се поставя акцент върху същността и формите на насилие, повишаване информираността на децата относно правото им на защита, повишаване на уменията за общуване, емпатия и конструктивно справяне с конфликти. След провеждането на тренинга се предоставя Доклад до учебното заведение относно проведените дейности, анализ на наблюдаваните процеси в групата и предложения за справяне с констатирани проблеми.

II. Вторична превенция:

Провежда се в рамките на всички програми и услуги, които ЦОП предоставя. Включва идентифицирани родители или семейства, при които се идентифицира един или повече рискови фактори за извършване на насилствен акт.

С такива родители се работи за:

- Обучение на родителите как да се грижат за децата си.
- Увеличаване на знанията и разбирането им за това как техният житейски опит влияе върху родителските им умения и стратегии.
- Подобряване на връзките и комуникацията им с техните деца.
- Засилване на уменията на родителите да се справят със стреса от грижата за деца със специални нужди.
- Увеличаване на достъпа им до социални и здравни услуги в общността.
- Други дейности, в зависимост от идентифицираните потребности.

III. Третична превенция:

Екипът съгласува действията си с ОЗД като индивидуалният терапевтичен план за детето и семейството е част от плана за действие, изработен в ОЗД. Социалният работник от ОЗД, който води случая, присъства на екипното обсъждане за неговото изработване. Родителите и детето активно участват в процеса на изготвяне и подписват формуляр за информирано съгласие след постигане на консенсус за изпълнението на плана.

1. Консултиране и подкрепа на деца, жертва на насилие и техните семейства.

- изследване на преживяванията на детето от травмата, симптомите и справяне с тях; оценка на кризисната ситуация, на риска и неотложните потребности на пострадалото лице;
- спешна психологическа подкрепа за преодоляване на шока, тревогата и силните емоции, породени от кризата;
- подпомагане на детето в изказването на болезнените преживявания и валидизиране на чувствата; изследване на отношението на детето към насилието и подобряване на разбирането му за насилието;
- оценка на ресурсите за справяне с кризата; психологическо консултиране за активизиране на вътрешните ресурси за справяне с травмата;
- запознаване на детето с правата му за защита от насилие; съставяне на план за сигурност и подкрепа, създаване на план за безопасност, съвместно с пострадалото лице, съобразно оценката на случая;
- засилване на чувството за сигурност и възстановяване на доверието във възрастните;
- водене на беседи с цел интегриране на преживяванията, свързани с травмата като житейски опит;
- подготовка, подкрепа и придружаване на детето при изслушване в "Синя стая" и пред правораздавателните органи.
- Други дейности, в зависимост от идентифицираните потребности.

2. Консултиране и подкрепа на родителите на деца, жертва на насилие:

- Оценка на нагласите на семейството към преживяното от детето насилие и капацитета за справяне и подкрепа на детето;
- Набелязване на мерки за подкрепа на семейството: социални, психологически, юридически и др., насочени към стимулиране ресурсите на семейството.
- В случаите на домашно насилие ЦОП предоставя подкрепа на родителя, жертва на насилие за:
 - запознаване с принципите на себеотстояването (яснота за целите, чувствата и изборите, отговорност за чувствата и поведението, желанията й към другите);
 - информиране относно важността от развиването и прилагането на уменията за себеотстояване;
 - провеждане на психологическа работа за заменяне на деструктивните чувства (срам, вина, страх, зависимост и неувереност с конструктивни (имам право, заслужавам, нося отговорност));
 - запознаване с различните модели за справяне в конфликтна ситуация и предимствата на асертивния модел;

- информирание, съдействие и подкрепа относно предприемане на мерки по ЗЗДН;

- консултиране на родителя за влиянието на конфликтите и насилието върху личността и психо-емоционалното състояние на детето.
- Други дейности, в зависимост от идентифицираните потребности

3. Психо-корекционна работа с родители, извършители на насилие:

Настоящата програма се базира на разбирането, че родителите, извършители на насилие, често са били жертва на такова отношение в своето детство и не са успели да се справят с травмата от това. Обикновено наказанието към тях не играе достатъчна роля за мотивиране на промяна, нещо повече - може да задълбочи проблема.

Работата в ЦОП с тази целева група цели промяна на насилственото поведение чрез подкрепа на осмислянето му и търсене на други варианти за справяне с трудни ситуации. В този смисъл програмата стъпва на преживяванията на участниците и едновременно с това е насочена към социално учене.

- работа за повишаване мотивацията на клиента за корекция;
- работа за овладяване на импулсивността и намаляване риска от загуба на контрол; формиране на самоконтрол: обмисляне на планове за решаване на проблеми; преценка на последствията, преди вземане на решение за предприемане на действия;
- консултиране на родителя за осъзнаване на афекта, за да развие критичност към него;
- консултиране на родителя да се научи да разпознава своя гняв и ярост и да се опитва да вербализира афекта;
- провеждане на психологическа работа за развитие на емпатия. Съпреживяване на мислите и чувствата на другите, състрадателност и интелектуално разбиране на вътрешния опит на хора.
- съдействие за себепознаване: установяване и разбиране на връзките между мисли, чувства и поведение; повишаване на уменията за общуване и конструктивно справяне с конфликти;
- стимулиране на родителите да осъзнаят, че те ръководят своето поведение и носят отговорност;
- запознаване с наказателните мерки предвидени в ЗЗДН.

Други дейности, в зависимост от идентифицираните потребности

Важна част от дейностите на ЦОП е предоставянето на кризисна интервенция, брифинг и дебрифинг при инциденти, критични събития и бедствия, както групово така и индивидуално.

Очаквани резултати от изпълнение на програмата

- Предотвратено е насилието над деца;
- Своевременно е идентифициран рискът от насилие над дете от високорискови в това отношение семейства;
- Осигурена е своевременна подкрепа на деца за защита от насилие и за справяне с травмата от преживяно насилие във всичките му форми.

Програма

" Семейства и деца в раздяла, развод и конфликт за родителски права"

Разработената програма се явява като отговор на отчетена тенденция на увеличаване на броя случаи на семейства в раздяла, при които децата са поставяни в центъра на конфликта между родителите.

Тя е насочена към родители, които са в различни етапи на раздяла и които срещат затруднения да се споразумеят по различни въпроси, свързани с родителските права, както и относно родителстването, след раздялата.

Предназначена е за деца и техните родители, които са в раздяла, развод и или в конфликт за родителски права. В тези случаи работата е фокусирана върху нуждите на децата и предоставя психологическа подкрепа за справяне със силните емоции и конфликтите, които възникват между разделените родители.

Цели:

1. Родители да станат по-чувствителни към емоционалния свят и преживяванията на децата, да намалят конфликтите помежду си и да постигнат партньорски делови отношения в интерес на децата.
2. Стимулиране на позитивните контакти между детето и родителя, при когото не живее.
3. Децата да бъдат подкрепени в процеса на преодоляване и интегриране на травмата от разпадналите се семейства.

Целеви групи:

- Родители в процес на раздяла, развод и при конфликт за родителски права;
- Деца, чиито родители са в процес на раздяла, развод и конфликт за родителски права.

Програмата включва поредица от дейности, насочени към:

I. Родители в процес на раздяла, развод и при конфликт за родителски права:

1. Изготвяне на Оценка на родителския капацитет в случай на раздяла и становище за съда.

2. Психологическо консултиране

- изследване на психоемоционалното състояние на родителя и взаимоотношенията му с близките;
- предоставяне на психологическо пространство на родителя за споделяне на актуални чувства и емоции;
- психологическа подкрепа в посока нормализация на емоционалното състояние на родителя и на адаптацията му към живот с нов статут;
- отработване на негативните преживявания на родителя;
- подкрепа на родителя да осъзнае, изрази и приеме своите преживявания;
- подкрепа на родителя да достигне до своите ресурси за справяне с кризата;
- предоставяне на подкрепа на родителите да решават междуличностните си проблеми без да използват децата си;
- запознаване на родителите с негативния ефект върху психиката на децата от конфликтите помежду им в тяхно присъствие;
- запознаване с техники за разтоварване на гнева;
- предоставяне на професионална подкрепа на родителя да решава междуличностните си проблеми без да използва децата си;
- информиране на родителите да не въвлечат детето в конфликт на лоялност;
- работа с родителите по книжката " Защото е за децата" - брошурата предлага подкрепа, идеи и знания за справяне с раздялата.

3. "Информационна програма за родители в раздяла, преди, по време и ли след развод"

Информационната програма е курс, предназначен да помогне на родителите, като разглежда влиянието на раздялата и конфликтите между родителите върху децата и предоставя съвети и подкрепа за това как родителите могат да помогнат на децата си да се справят със своите чувства и реакции в тази ситуация. Тя е фокусирана е върху нуждите на децата и дава идеи за справяне с разногласията, силните емоции и конфликтите, които възникват между разделените родители. Програмата има за цел да насочи участниците да вземат решение как да работят в най-добрия интерес на детето, бидейки разделени родители и как да направят стъпки един към друг за постигането на тази цел.

Програмата е разработена на базата на многобройни проучвания на родителството след раздяла или развод. Тя е насочена към родители, които са в различни етапи на раздяла и които срещат затруднения да се споразумеят по различни въпроси, свързани с родителските права и родителството след

раздялата, както и за всички, които искат да научат повече за влиянието на раздялата върху децата и как може да им се помогне по-лесно да се справят.

Курсът се провежда в рамките на 4 астрономически часа, обикновено разделени на 2 двучасови сесии, проведени в рамките на 2 седмици. Датите и часовете за провеждане на сесиите може да се договорят, като обикновено времето на провеждане е в делнични дни, в периода от 9 до 17 ч.

4. Контактен център за деца

Контактният център е предназначен за деца и родители, които са в процедура на развод или след развод и раздяла. Услугата е разработена в рамките на проект „Правосъдие-приятел на детето“, изпълняван от МСС-България в периода 2012-2015 г., в който Районен съд - В.Търново бе един от съдилищата-модели. Центърът бе успешно пилотиран през 2015 г.

Контактният център за деца е безопасно, неутрално и приятелско място, където децата на разделени семейства могат да прекарват времето си с родителя, с когото не живеят, а понякога и с други членове на семейството. Това е място, което поставя на първо място потребностите на децата. Контактният център: минимизира риска от излагане на детето на конфликтни и криещи риск за безопасността му ситуации; помага на родителите, които са в конфликт, да регулират взаимоотношенията си и да се споразумеят; работи се със семейството, за да се насърчат позитивните контакти между детето и родителите и да подкрепи и да укрепи тези взаимоотношения. Винаги, когато е възможно, родителите се насърчават да преминат към саморегулация на контакта на детето с родителя, с когото то не живее.

Услугите са насочени към родители след раздяла, в процедура на развод или след развод, при които има различни проблеми: не могат да се споразумеят за това как да протичат контактите; няма къде да се провеждат срещите на детето с родителя, с когото то не живее; има прекъсване на контакта; съществуват опасения за благосъстоянието на детето по време на срещата; родителят, с когото детето не живее, има интелектуално/физическо увреждане или психично заболяване или е зависим от алкохол и/или наркотици; съществуват неизкореними конфликти между родителите, засягащи децата; има история на домашно насилие или обстоятелства, при които има значим риск от домашно насилие

Предоставя 3 вида подкрепа на родителите и децата:

- ✓ **1. Наблюдаван контакт**- Осъществява се при насочване на родителите от съда, когато това е вписано в съдебното решение. Наблюдението на контакта става от член на персонала на Контактния център, който пряко наблюдава и слуша детето. Всички срещи между детето и родителя, с който то не живее, се регистрират, като наблюденията се записват по начин, който отразява осигуряването на безопасността на детето и

- подкрепя плана за осъществяване на срещите. Наблюденията на екипа могат да бъдат предоставяни на оторизираните органи при поискване.
- ✓ **Подкрепян контакт** - Осъществяват, когато това е вписано в съдебното решение или по заявка и на двамата родителите, когато няма съдебно производство и не е постановено решение. Този тип контакт също се осъществява в Центъра, но в помещението не присъства член на екипа на Центъра. Той е в непосредствена близост и е на разположение за оказване на помощ и на детето и на родителя при нужда. Подкрепеният контакт не се описва и докладва, освен, когато има риск от лошо отношение или насилие над детето.
 - ✓ **Място за предаване и взимане на детето**- Центърът може да играе ролята на приемно-предавателен център, където родители, които не искат да контактуват помежду си, могат да оставят детето си за среща с другия родител и да го вземат в договорените часове. Този тип срещи се вписват само в Дневника на срещите.

II. Деца, чиито родители са в процес на раздяла, развод и конфликт за родителски права:

Психологическо консултиране

- изследване на психоемоционалното състояние на детето и взаимоотношенията му с близките;
- предоставяне на психологическо пространство на детето за споделяне на актуални чувства и емоции;
- запознаване и обсъждане с детето какво е разводът и промените, които той внася в живота му;
- психологическо консултиране за преодоляване на вътрешната несигурност и адаптацията на детето към промените в семейството;
- психологическа работа с детето по книжката „Моето семейство се променя“ 1 и 2 "Моята книжка за развода и раздялата". Брошурите предлагат информация, какво ще последва след раздялата на родителите и начини за справяне с различни емоции и чувства.
- консултиране на детето относно начини да се предпазва от въвличане в конфликта между родителите;
- психологическа подкрепа на детето да запази пълноценна емоционална връзка с двамата родители;
- подготовка и придружаване на детето при изслушване в съдебна зала.

Очаквани резултати от изпълнение на програмата:

1. Подобрена е чувствителността на родителите към емоционалния свят и преживяванията на децата, конфликтите между родителите са намалели и те успяват да си сътрудничат в интерес на децата.
2. Между детето и родителя, при когото не живее, са изградени позитивни контакти.

3. Децата са подкрепени в процеса на преодоляване и интегриране на травмата от разпадналите се семейства.

Програма

„Индивидуална и групова работа с деца и младежи, настанени в резидентна или приемна грижа“

Цели на програмата:

1. Развиване на умения за самостоятелен живот и повишаване на автономността на децата.
2. Преодоляване на психичната травма от преживените травматични събития, преди настаняването в ЦНСТ, вкл. раздялата на родителите и изразяване на преживяванията на децата относно събития от личната им история.
3. Корекция на поведението на ниво ценности и емоционално волево развитие.
4. Разпознаване и изразяване по приемлив начин на различните чувства и преодоляване на бариери в общуването, чрез проява на чувствителност един към друг и намиране на адекватен телесен израз на емоциите.
5. Усвояване на социално приемливи модели на поведение.
6. Развитие на социални умения, базирани на добро ниво на емоционална интелигентност.

Целева група:

Деца и младежи, настанени в услуги от резидентен тип или приемна грижа.

Съдържание на програмата:

Програмата е разработена в 3 части:

- Индивидуална работа с деца и младежи, настанени в резидентна или приемна грижа;
- „Приказкотерапия“ с деца, настанени в ЦНСТ;
- Формиране на умения за самостоятелен живот на деца и младежи, настанени в ЦНСТ;

I. Индивидуална работа с деца и младежи, настанени в резидентна или приемна грижа

Цели:

1. Преодоляване на психичната травма от преживените травматични събития, преди настаняването в ЦНСТ, вкл. раздялата на родителите и изразяване на преживяванията на децата относно събития от личната им история;

2. Психологическа работа по темата за загуба на значими връзки, нарушена привързаност и липсата на сигурност;
3. Психологическа работа по развиване на положителна самооценка за себе си и усвояване на социално приемливи модели на поведение, във връзка с идентифицираната злоупотреба /физическа, психическа, сексуална/ и negliжиране;

Целева група: Деца и младежи, настанени в услуги от резидентен тип или приемна грижа, които са насочени за работа в ЦОП във връзка с различни емоционални и поведенчески проблеми.

Място на провеждане: ЦНСТ/ЦОП

Времетраене: Психологическите консултации се провеждат веднъж седмично с продължителност от около 40-60 мин.

Инструментарий:

- моделиране с моделин, рисувателна дейност и апликиране, обвързани със сваляне на съпротивите, споделяне на мнения и преживявания, емоции и чувства;
- медитативни и релаксиращи упражнения, свързани с намаляване на напрежението, стимулиране на асоциативното мислене и изразяване; рефлексия на чувствата;
- игри, обвързани с обучителна и когнитивна дейност, моделиране на поведението;
- използване на метафоричен език, мозъчна атака, ролеви игри - стимулиране и успокоение
- беседване;
- дискусия;

Основни акценти в работата :

1. Отработване на травмата от преживените травматични събития, преди настаняването в ЦНСТ, вкл. раздялата на родителите и изразяване на преживяванията си относно събития от личната си история.
2. Работа по личната история на детето, насочена към преодоляване на емоционалния дефицит в ранното детство.
3. Преодоляване на загуба на значими връзки/ нарушена привързаност/ липса на сигурност /злоупотреба /физическа, психическа, сексуална/ и negliжиране.
4. Идентичност и управление на разпокъсаността в живота на детето.
5. Промени в саморегулацията.
6. Развиване на умения за разпознаване на чувствата или способност точно да се идентифицират собствените чувства, да се свързват тези чувства с опита и да се

разчитат емоционалните знаци на другите, безопасно изразяване и придобиване на емоционален опит.

7. Адаптиране на емоционалните преживявания и връщане към комфортно състояние на възбуда.
8. Модулиране на емоциите.
9. Подобряването на уменията за общуване.

II. Приказкотерапия

Цели:

1. Изграждане на умения и нагласи за общуване в група.
2. Обогаляване на речта, език и правилно формулиране на собствените мисли, чувства.
3. Възпитаване в ценности, развиващи личността на детето/продуктивен живот и усещане за постижение, максимално използване на собствените възможности, упоритост в постигането на целите, удовлетвореност, увереност, вътрешна хармония, честност, загриженост и т.н./
4. Корекция на поведението и на „емоционалната неадекватност“/недостатъчно добре формирана Аз-концепция, деструктивни аспекти на поведението, високи нива на тревожност, агресивност-склонност към мелодраматичност, изолираност, самота и т.н./

Целева група: Деца от ЦНСТ на възраст 6-12 години

Място на провеждане: ЦНСТ

Времетраене на занятията: Модулите се провежда два пъти месечно по предварително изготвен график. Занятията са с продължителност от 60 минути.

Инструментариум:

- специфични и взаимосвързани в поредица приказки от „Сборник програми по Приказкотерапия“, под редакцията на Т.Д.Зинкевич – Евстигнеева – 2002 г.
- сюжетно-ролева игра;
- моделиране с моделин;
- рисувателна дейност и апликиране;
- музика и танци;
- медитативни и релаксиращи упражнения;
- обучителна и когнитивна дейност;
- игри, обвързани с развиване на двигателната активност.

Занятия и дейности:

1. **Сформиране на група** и създаване на подкрепяща, доброжелателна, приятелска атмосфера и образователно-комуникативна среда - включва между 5-7 занятия, насочени към:

- дискутиране и изграждане на положително отношение помежду им, както и съответстващо поведение в контекста на групата;
- стимулиране на позитивното общуване и нетолерирано неподходящо такова, през обяснителни похвати и чрез поуките от приказките;
- обогатяване на вербалния език;
- развиване на фантазията и въображението;
- развиване на уменията да слушат;

2. Първи цикъл „Вълшебната страна вътре в нас“ - /12-15 занятия/

Целта е децата да се запознаят с различни чувства и да опознаят вътрешния си свят, както и изследване на психоемоционалното състояние на всяко дете в началото и в края на първия цикъл. Стартира с диагностика на емоции и чувства, като радост, тъга, любознателност, злоба, страх, обида, вина, удоволствие, любов и други и продължава чрез тяхната демонстрация през поредица от взаимосвързани приказки в рамките на 9-10 индивидуални занятия. Завършва с диагностика на резултатите – доколко децата са опознали вътрешния си свят, по-търпеливи ли са, по-добре разбират ли и приемат ли себе си и различията в другите.

3. Втори цикъл „Приказки за звездните страни на зодиакалните знаци“ / 12-15 занятия/

Всяко отделно занятие е посветено на определен зодиакален знак. Всяко занятие – „зодиакален знак“ освен образователния си характер, има също за цел да развива устойчиво внимание у децата и усвояване на умения за отпускане – физически и психически.

4. Трети цикъл „Потапяне в приказката“ /10-12 занятия/.

Всяко занятие е отделна приказка/притча с акцент върху развиване на устойчиво внимание и усвояване на умения за отпускане – физически и психически, преимуществено обвързани с игри и двигателна активност, медитация и техники за правилно дишане. Последното занятие дава обратна връзка доколко децата са се научили да преодоляват бариери в общуването, проявявайки чувствителност един към друг, доколко са се научили да намират адекватен телесен израз на различни емоции, чувства и състояния.

5. Четвърти цикъл „Приказки за дъгата“/8-10 занятия/ е поредица от занятия притчи.

Всяко занятие носи заглавието на съответния цвят от дъгата. Целта на този цикъл е на несъзнателно-символно ниво да се преработят чувства и емоции, свързани с любов, самота, търсене на смисъл в живота, понятия като душевен покой, детство и „възрастност“, живот и смърт, сън и реалност. Насоката на работата е на несъзнателно ниво, през символи, да се обърне внимание на деструктивни аспекти

на поведението на подрастващите, да се намали тревожността и агресивността им, да се преработят вътреличностни конфликти.

Последното занятие е дискуссионно и цели да разберем доколко всяко дете е намерило отговор за себе си относно общочовешките ценности, съотнесени към него самото.

III. Програма за формиране на умения за самостоятелен живот на деца и младежи от ЦНСТ

Основна цел:

Подготовка за водене на самостоятелен живот на децата и младежите, настанени в ЦНСТ.

Подцели:

1. Изграждане на умения за работа в група. Акцентиране върху индивидуалните качества и способности на децата.
2. Подобряване на уменията за общуване. Овладяване на чувства и емоции.
3. Изграждане на практически умения за водене на самостоятелен начин на живот- бюджетиране, избор на професия, търсене и намиране на подходящо работно място, целеполагане.
4. Запознаване на децата с правата и задълженията им като българските граждани.

Целева група:

Деца на възраст от 8 до 18 години, настанени в ЦНСТ.

Децата са разделени в две възрастови групи- от 8 до 14 години и от 14 до 18 години.

Броят на участниците в една група е от 5 до 12 деца.

Място на провеждане:

Тренинговите занятия се провеждат в групови зали на ЦНСТ или ЦОП.

Времетраене на занятията:

Модулите се провеждат два пъти месечно с всяка група по предварително изготвен график. Занятията са с продължителност от 60 минути.

Методи и средства за работа:

При груповите занятия се използват метафоричен език, мозъчна атака, дискусии, ролеви игри, асоциации, невербални комуникации, симулационни и ситуационни игри, споделяне на мнения, емоции, чувства, рисувателна дейност. Темите на тренинговите занятия са предварително разписани, но могат да бъдат променени или допълвани по заявка на децата или управителя на ЦНСТ

Тренинговите занятия са обособени в следните области:

- **Сформиране и сплотяване на групата-** включва три занятия. Първите срещи с децата са насочени към сформиране и сплотяване на групата, изграждане на доверителни отношения и добра атмосфера за групова работа. Участниците се представят и запознават, излагат се основните цели на груповите занятия, изготвят се правила на групата и се акцентира върху индивидуалните качества и способности на децата.
- **Личност, биография, идентичност и ресурси** – включва две занятия. С тях се цели участниците да осъзнаят своята собствена биография и лична история, да се подобри себепознанието и себеприемането при изграждане на идентичността. Децата имат възможност да отбележат важни събития и хора в своя живот, да споделят, както за себе си така и за своите близки и роднини. По време на занятията децата и младежите се чувстват ценени, уважавани и значими.
- **Социална мрежа и местна мрежа за подкрепа-** включва три занятия. Участниците имат възможност да осъзнаят потребността от изграждане и поддържане на социална мрежа, как могат да изградят своя такава. Децата се запознават с държавните и обществените структури и какви са техните функции, към коя организация могат да се обърнат при конкретен проблем. По време на занятията участниците имат възможност да подобряват уменията за представяне и общуване с различни социални групи, разпознават положителни и отрицателни чувства и емоции, както и начините за тяхното изразяване и овладяване. При модулите в групата 8-14 години децата усвояват умения за запознаване и водене на разговор с непознати, придобиват умения и осъзнават своите силни и слаби страни при създаване и поддържане на приятелства.
- **Практически умения за живот** – включва четири занятия. Младежите осъзнават, какви умения и знания трябва да имат за да бъдат самостоятелни. С участниците се работи в насока придобиване на умения за бюджетиране, целепологане, формиране на отговорно сексуално поведение, поемане на лична отговорност за действията/бездействията си. Младежите придобиват знания за здравословно хранене, поддържане на добра лична и жилищна хигиена, какви са негативните аспекти на тютюнопушенето, употребата на алкохол, наркотични и психотропни вещества, различни видове зависимости, опасен интернет, сексуална злоупотреба и трафик на хора и начини за предпазване от въвличане в тях. Участниците в групата 14г.-18г. се запознават с варианти за жилищно устройване, какви са начините за търсене на квартира, сключване на договор за наем, права и задължения като наематели.
- **Професия и работа-** включва три занятия. При модулите в групата 8-14 години участниците имат възможност да си изяснят, какви са техните интереси и как могат да се насочат към някоя професия в бъдеще. По време на

занятията се информират относно видове професии, осъзнават важноста от завършена степен на образование и приложението на придобитите знания и умения при започване на работа. При модулите в групата 14-18 години по време на занятията се обсъждат начините за търсене и намиране на подходящо работно място, необходими документи за кандидатстване и започване на работа, разговор по телефон/интервю с работодател, сключване на трудов договор и спазване на трудова дисциплина. По предварителна уговорка с работодатели, младежите могат да посетят различни работни места /фирми, заведения, производствени цехове, ателиета и др./, с цел запознаване със спецификата на различни професии.

- **Гражданство, права и задължения**- включва две занятия.Участниците се запознават с определени членове от Конвенцията за правата на детето, които са най-близки до техния реален живот. Запознават се с основни права и задължения като граждани на Р България. По време на занятията се цели да осъзнаят, че освен права те имат и съответните задължения и отговорности. Информират се за последствията при нарушаването или неспазването им.

Очаквани резултати от изпълнение на програмата в трите и части:

- Децата са развили умения за самостоятелен живот и са повишили автономността си.
- Децата са преодолели психичната травма от преживените травматични събития, преди настаняването в ЦНСТ, вкл. раздялата на родителите и спокойно изразяват преживяванията си относно събития от личната си история.
- Поведението на децата е коригирано на ниво ценности и емоционално волево развитие.
- Децата могат да разпознават и изразяват по приемлив начин различни чувства и да преодоляват бариери в общуването, чрез проява на чувствителност един към друг и намиране на адекватен телесен израз на емоциите.
- Децата са усвоили социално приемливи модели на поведение.
- Децата са развили социални умения, базирани на добро ниво на емоционална интелигентност.

Програма

„Семейно консултиране и подкрепа“

Към настоящия момент към тази програма Отделите за закрила на детето насочват семейства, които имат трудности при отглеждането и възпитанието на

децата. Тъй като тази целева група е изключително широко дефинирана, към програмата се насочват изключително разнородни случаи, с различни проблеми и потребности, изискващи коренно различни интервенции.

За да може всяко семейство да получи адекватна подкрепа, от ключово значение е още на входа на програмата да се направи анализ на причините, поради които семейството се нуждае от подкрепа. Този анализ очертава спецификата на затрудненията и потребностите на семейството и е в основата на планирането на необходимите интервенции.

Цели на програмата

- Развитие на родителските умения с оглед подобряване грижата за децата и създаване на сигурна и благоприятна среда за развитието му
- Подобряване на взаимоотношенията в семейството
- Мобилизиране на вътрешните ресурси на семейството за справяне с проблемите

Целева група

Семейства, които имат трудности в отглеждането и възпитанието на децата поради:

- нисък образователен и социално-икономически статус
- временна криза в семейството
- психично заболяване, алкохолна зависимост на родител
- влошени семейни взаимоотношения
- раздяла, развод и конфликтни взаимоотношения между родителите
- здравословни проблеми, поведенчески и/или емоционални особености на детето, които го правят „трудно“ за отглеждане и възпитание
- други

Дейности:

След извършване на детайлна оценка на потребностите на семейството от подкрепа се включват дейности, насочени към детето, към родителите и към членовете на разширеното семейство, от следните програми:

- Превенция на извеждането на деца от биологичното им семейство и настаняването им в алтернативна грижа;
- Програма за семейства и деца в раздяла, развод и конфликт за родителски права;
- Програма за работа с деца, жертви на насилие и техните родители;
- Програма за работа с деца с поведенчески проблеми и техните семейства.

Очаквани резултати:

- Семейството е овластено при решаването на проблема и вземането на решения, изградило е стратегии за справяне;
- Подобрени са родителските умения - родителите разбират потребностите на детето и ги задоволяват адекватно, използват позитивни методи на възпитание;
- Подобрени са взаимоотношенията в семейството и взаимоотношенията родител- дете;
- Детето получава адекватни грижи, расте в благоприятна за развитието му семейна среда;
- В случаите на разделени родители – подобрена е чувствителността им към емоционалния свят и преживяванията на децата, намалени са конфликтите между тях и са постигнати партньорски делови отношения в интерес на децата.

Програма

"Работа с деца с трудно или отклоняващо се поведение"

Програмата е в процес на разработване и до изготвянето ѝ предоставянето на услугата ще продължи както до сега по Направление "Превенция на отклоняващо се поведение при децата".